

Sant Francesc, els càtars i el català

Autor: Cesc Batlle

Data de publicació: 26-05-2025

Cesc Batlle ens explica en aquest article que “El llibre ‘Sant Francesc, els càtars i la llengua catalana’, d’en Jordi Bilbeny, analitza l’estreta relació del sant amb la Provença, la corona d’Aragó, la llengua catalana i les similituds, nombroses i essencials, entre el franciscanisme primitiu i el catarisme, que planteja com a motiu del Vaticà per a amagar i reescriure la seva història”.

Sant Francesc d’Assís desperta simpatia a l’imaginari popular, pel seu despreniment dels béns materials, la determinació de viure en la pobresa, i l’exaltació i admiració de la natura. Segurament, però, és menys conegut que al capítol general dels franciscans a París del 1266, el Vaticà va ordenar destruir els escrits del sant i totes les biografies d’ell fetes fins llavors. Per què? Què es volia amagar i/o reescriure? Ara, per mirar d’aportar-hi una mica més de llum, en Jordi Bilbeny ha publicat *Sant Francesc, els càtars i la llengua catalana* (Libbooks, 2024), a on analitza i investiga la figura del sant i la seva vida. Un dels temes abordats és el de la llengua de sant Francesc, i aprenem de nombroses fonts com sant Francesc utilitzava a la perfecció el provençal (o llengua d’oc, o també occità), que era la llengua dels trobadors del moment per a escriure i cantar les seves creacions, i que sant Francesc també utilitzava per a les seves. Això no hauria de resultar molt sorprenent quan sabem que la seva mare, na Joana Pica, era de la Provença. Què més natural, doncs, que un fill parli la llengua de la seva mare? Però és que, a parer de molts filòlegs i erudits, en aquella època, el provençal i el català eren la mateixa llengua. I així aprenem que sant Francesc parlava en català.

El llibre també recull de diverses fonts les múltiples estades de sant Francesc a la Provença, destacant singularment el fet que, just després que el Vaticà aprovés la regla del seu orde el 1223, sant Francesc convoqués el següent capítol general a Arles (1224). Però és que tota la vida del sant (1186-1226) i de la seva mare (1154-1236) va ocórrer en un període en què la Provença estava governada pels comtes de Barcelona i els reis d’Aragó, car el 1113 Berenguer III, comte de Barcelona, esdevé també comte de Provença a través de les seves noces amb Dolça, hereva de Provença. A partir d’aquí, Provença anà formant part dels dominis de la casa reial catalana, fins al 1245, quan tal domini s’extingeix amb la mort de Ramon Berenguer V, comte de Provença. Ambdós varen viure, doncs, en una època en què la Pro-

vença era cent per cent catalana.

Crucialment, també es va produir en aquesta època un fet històric cabdal, com va ser la croada (1208-1229) contra l'heretgia càtara (o albigesa), la qual va impactar de ple la Provença. La croada va ser el moviment definitiu de l'Església catòlica, que en aquells temps era vista per alguns com la "mare de les fornicacions, gran Babilònia, la meretriu, basílica del diable i la sinagoga de Satan", per a esclafar una altra versió de l'Església, la càtara, austera i igualitària, que li feia molta nosa. Aquesta croada va comportar atrocitats col·lectives, com la de la presa de Besiers, a on el legat papal manava als croats "mateu-los a tots, car Déu, després, ja sabrà reconèixer els seus", i individuals, incloent tortures i execucions, així com l'espoli de propietats i béns dels nobles que aixoplugaven el catarisme.

En aquest context cataclísmic, per a l'Església i per al món del moment, en Bilbeny es qüestiona si és concebible que una figura cabdal de l'Església com sant Francesc, que a més té molt fortes connexions amb la Provença, pogués restar absolutament ignorant del fenomen càtar, com proposen alguns estudiosos, o totalment indiferent a la problemàtica, com proposen d'altres. I per això paga la pena d'analitzar algunes de les similituds entre el franciscanisme primitiu i el catarisme, car són essencials i nombrosíssimes: l'amor a la pobresa extrema; la renúncia als béns materials; l'exigència de viure només d'almoines; la vinculació amb la natura; la insistència en la perfecció; la crítica als eclesiàstics massa aferrats al món; el panteisme latent; el retorn al cristianisme primitiu; l'assemblearisme; la necessitat de congregar-se en la joia; l'alegria davant la mort; la voluntat d'ajudar el proïsme; el rebuig a la violència i a les guerres; l'atenció als malalts; la predicació amb l'exemple; el treball manual; el paper rellevant de les dones; l'ús de la llengua vulgar, i l'experiència personal i directa amb Déu.

Amb tantes similituds, en Bilbeny es planteja si, en realitat, en tot o en part, sant Francesc va crear l'orde franciscà per tal de poder preservar l'espiritualitat càtara, però ara a dins d'un orde beneït pel Vaticà i, per tant, sense la taca de l'heretgia. El llibre també enceta alguns temes en els quals no pot aprofundir prou, i n'enumera d'altres per a estudiar més endavant, però, en conjunt, ens presenta un sant Francesc molt més proper, geogràficament i lingüísticament, i plenament connectat al món de la seva època i, com a conseqüència, més plausible.

Cesc Batlle - Enginyer industrial. MBA

Podeu accedir a l'article original a través del següent enllaç:

<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/2496434-sant-francesc-els-catars-i-el-catala.html>